

Pomorsko zdravstvene mjere u Napoleonovoj Iliriji

Rudimir Roter

Same ratne borbe na bojnim poljima, koje je na osvit devetnaestog stoljeća vodio Napoleon, odnosno njegovi vojskovođe na tlu naše zemlje, nijesu bile jedine nevolje, što ih je naš narod snosio, osobito u primorskim krajevima. Dugogodišnje ratne borbe bile su izvor i uzročnik mnogih drugih neprilika. Ratovanje, zbog poremećenog saobraćaja, izazvalo je glad, a s druge strane i ratne teške epidemije, koje su nastale radi kretanja mnoštva ljudi, vojnika i stanovništva u razne krajeve.

Poznato je iz historije, da su gotovo svi ratovi donosili i izazivali epidemije, koje su mnogo puta progutale više žrtava, nego ih je izazvalo i samo ratovanje na bojištima. To je bio slučaj i u Prvom svjetskom ratu. Proširena epidemija, takozvana »španjolska groznica«, koja se javila pod konac rata, u Evropi je uništila znatno više ljudskih života, nego što ih je palo za čitavo vrijeme četverogodišnjeg rata na bojnim poljima. Sasvim je razumljivo, što su ratovi u prošlosti, kada su zaštitne mediteransko-zdravstvene mjere bile slabije, izazvali još veće i strašnije epidemije.

U eri Napoleonskih ratova pri kraju prvog decenija devetnaestog stoljeća javila se je u zemljama na Levantu jaka kuga. Uza sve onodobne zaštitne mjere kuga je prenesena u naše primorske krajeve, koji su s Levantom bili povezani jakim trgovačkim pomorskim vezama. U mnogim primorskim mjestima Dalmacije susrećemo bi-

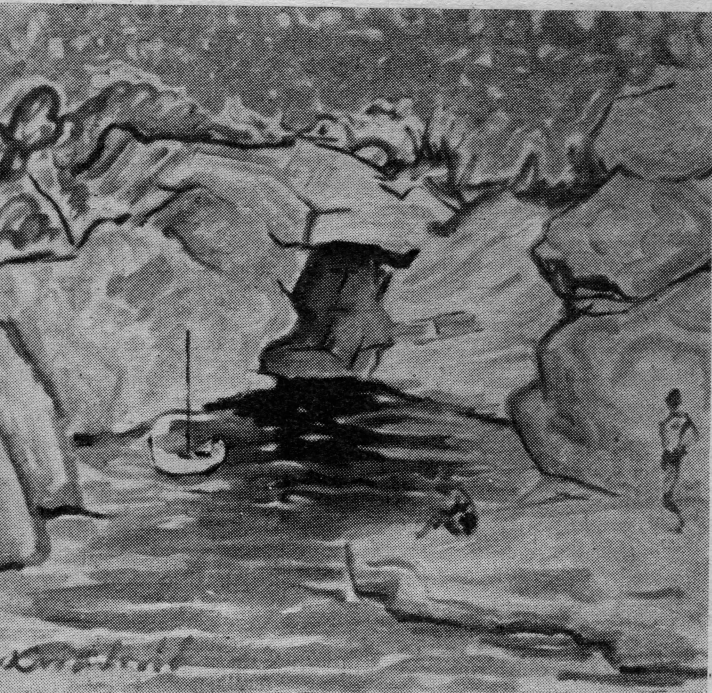
lješke u starim matičnim knjigama, koje nas podsjećaju na razorno djelovanje ove pošasti. One nam ujedno dokazuju, da je protiv ove epidemije bila gotovo potpuno uzaludna i bespomoćna borba pučanstva.

Međutim, opsežnije podatke o opasnosti kuge nalazimo u okružnicama, koje su u ono vrijeme bile izdane za pomorsku zdravstvenu službu. U vrijeme Napoleonove Ilirije u Dalmaciji je postojala za ono vrijeme dobro razvijena zdravstvena pomorska zaštitna služba, iako je po našem današnjem shvaćanju prilično zaostala. Napoleonovi predstavnici poduzimali su potrebne mjere kako bi se spriječilo unaćanje ove strašne epidemije na područje Ilirije. U razdoblju od 12. ožujka do 27. lipnja 1810., dakle za vrijeme od 3 i po mjeseca, Središnje lučko povjerenstvo za ilirske pokrajine u Zadru izdalo je jednu za drugom pet okružnica lučkim uredima, te sanitarnim vlastima u Dalmaciji. U okružnicama na talijanskom jeziku navedene su upute za strogi nadzor brodova, zapljenu robe, koja dolazi s Levanta u dalmatinske luke, te sve ostale preventivne mjere za suzbijanje epidemije. Dokumenti su dosta kratki sadržajem, te ćemo ih stoga, kao zanimljiva i rijetka svjedočanstva iz vremena Napoleonove uprave u našim krajevima, objelodaniti u prijevodu. Prva okružnica od 12. ožujka 1810. glasi:

»Dužnost je lučkih oblasti, da od vremena na vrijeme priređuje iznenadne preglede ljekarna u svojim kantonima, a sa svrhom da se uvjere ne samo o kvaliteti, nego i o postojanju onih lijekova, koji su za upotrebu u medicini najpotrebniji. Ovom Središnjem povjerenstvu nije poznato, da li su se ikada obavljali takvi pregledi, koje zakoni izričito propisuju. Stoga se pozivlje taj ured, da izvoli odmah izvršiti jedan takav pregled, a to treba ponavljati svakih šest mjeseci, da bi se ustanovio kvalitet i postojanje (to jest zaliha) lijekova potrebnih za zdravlje građana. Taj ured treba da nam dostavlja gdjekada zapisnik o obavljenim pregledima radi obavještenja Središnjeg povjerenstva. Međutim, izvolite primiti izraze odličnog poštovanja«.

U drugoj okružnici od 24. svibnja piše:

»Zdravstveni Pomorski magistrat u Veneciji primjetio je u posljednje vrijeme, da mnogi uredi Dalmacije ne vode uvijek brigu da naznače porijetlo robe, akoprem je ova naznaka prijeko potrebna, ne manje nego oznaka o kvalitetu i o kvantitetu iste robe. Gornji magistrat ne navodi koji su to uredi. Upravo radi toga ovo Središnje povjerenstvo mora Cirkularno povezati sve podređene lučke urede, da ne ispuštaju gornju oznaku u cilju da ne izlažu pomorce drugim posljedicama, kojih bi se gornji magistrat mogao prihvatiti, kada bi uvidio da njegove želje nijesu ostva-

Eugen Krstulović: Špilja na Lokrumu — ulje

rene. Središnje povjerenstvo uzimlje i ovu priliku, da Vam potvrdi izraze svoga poštovanja».

Treću okružnicu uputilo je Središnje povjerenstvo 29. svibnja iste godine.

»Po naredbi Visoke vlade, a u vezi Carskog dekreta od 17. prosinca 1801. roba, koju prevoze otomanski brodovi u luke Ilirije, mora se zaplijeniti. U vezi s tim poziva se taj Lučki ured, da se pobrine za točno izvršenje gornje mjere u pogledu svih onih otomanskih brodova, koji bi od ovog časa pristali u luke Provincije, te da istodobno dade potrebne upute podređenim lučkim pretstavnicima. I ovom prilikom izvolite primiti uvjerenje našeg odličnog poštovanja».

U četvrtoj okružnici od 18. lipnja 1810. Središnje lučko povjerenstvo obznanjuje lučke urede i sanitarne oblasti o slijedećem:

»Pošto je prema službenim izvještajima prestala priljepčiva pošast u gradu Smirni i Gasel-Hisar u i pošto su prestale vanredne mjere, koje su bile poduzete, Središnje lučko povjerenstvo obavješćuje taj Lučki ured, da još šest dana ostaju na snazi rezerve za one brodove, koji su za vrijeme putovanja pregledani od neprijateljskih ratnih lađa, kao i o trajanju 14-dnevnih rezerva za otoke i mjesta, gdje su neprijateljski brodovi izvršili kakva iskrcavanja ili ukrcavanja, s tim da se takvim brodovima odredi jedan lučki nadzornik, koji će za navedeno vrijeme upravljati sanitarnim sretstvima kod osoba na brodu. Pozivajući taj Ured, da se pridržava gornjih naredaba, ova Središnjica šalje svoje odlične pozdrave».

Konačno u petoj okružnici nalazimo ovu naredbu Središnjeg lučkog povjerenstva:

»Ilirske Provincije — Dalmacije, Zadar, 27. lipnja 1810. Potaknuta dužnošću i brigom za javnu sigurnost sa čuđenjem zapaža, da se u posljednje vrijeme ponavlja nesložljiva samovolja sa

strane gospodara i upravitelja brodova, koji posve zanemaruju dužnost da se prijave uredima i lučkih izaslanicima, a sa svojom nedisciplinom idu tako daleko, da iskrcavaju prije nego na to steknu pravo. Tako težak istup izaziva i sumnju, osobito s obzirom na današnje prilike, kada na moru postoje napadaji neprijateljskih brodova. Istodobno se izvrgava opasnosti narodno zdravlje i ostavlja otvoren put sablažnjivom neredu. Stoga se stavlja na znanje odredbe Zakona o dužnostima pomoraca, da se moraju podvrgavati lučkim uredima i izaslanicima, makar gdje pristali na obali i da je zabranjeno iskrcavanje prije izvršenja propisane prakse, a da se protiv prekršitelja poduzmu i najteže kazne zakonom propisane. Pozivlju se pomorci i putnici, kao i sve druge osobe, da podnesu tužbe mjerodavnim lučkim uredima, kada god im bude poznato koje nedozvoljeno iskrcavanje, jer ovo sačinjava najveću povredu sanitarne discipline. Oni, koji budu imali zaslugu, da su optužili ili spriječili prestupnike, pošto bude dokazano njihovo djelo, primat će nagradu od stotinu mletačkih lira na teret gospodara ili upravitelja broda ili onoga kome pripada glavni dio ili koji je sukrivac u prekršaju. U slučaju da gospoda lučki izaslanici otkriju pomorce ili putnike iskrcane prije propisane prakse, morat će ih odmah uhititi i zadržati u pritvoru sve dotle dok područni lučki ured zakonski prizna iskrcavanje i izjavi, da je slobodno porijetlo tereta. Neka se ovo objavi na znanje pomorcima za točno izvršenje».

Kako se iz sadržaja navedenih okružnica vidi stanje je bilo vrlo ozbiljno. Međutim kuga se je i poslije toga javljala, pa je tako pet godina kasnije, to jest godine 1815., harala i na poluotoku Pelješcu, i to najteže na području Pelješke župe. Ali o tome drugom prilikom.